

НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ ПО ПРОБЛЕМИТЕ НА ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ

На 6 и 7 октомври 2014 г. в Института за икономически изследвания при БАН беше проведена международна научна конференция по една от най-важните теми за икономическото развитие на България „*Икономически растеж: стимули и ограничители*”. Тази проява премина под знака на честването на 145-годишнината от създаването на БАН. В нея взеха участие с доклади или присъстваха като гости много учени и преподаватели от страната: ИИИ и други институти при БАН, УНСС, СУ „Св. Кл. Охридски”, СА „Д. А. Ценов” - Свищов, ТУ – Стара Загора, НБУ, ВТУ „Св.Св. Кирил и Методий”, ЮЗУ - Благоевград, ЛТУ, ВУФЗ, МВБУ – Ботевград, ПУ „Паисий Хилендарски” и др. Чуждестранните гости от Великобритания, Франция, Румъния (Румънска академия на науките - РАН) и БЮР Македония поддържат от години различни форми на сътрудничество с учените от ИИИ при БАН.

На пленарното заседание изнесоха доклади наши и чуждестранни учени. Проф. д-р Митко Димитров - директор на ИИИ при БАН, въведе поставената тема за икономическия растеж и развитие на България. Като благоприятни фактори за страната днес той посочи, че тя е атрактивна дестинация за преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ), има сравнително висок дял европейски фондове към БВП, ниски преки данъци, макроикономическа стабилност (външен дълг, бюджетен дефицит, инфлация и т.н.), икономиката понася кризата сравнително добре. Сред многото и нелеки за решаване проблеми обаче са следните: страната е с най-ниски доходи в ЕС; равнището на корупция е високо; налице е враждебна бизнес-среда; разочарованието и недоволството от политическата класа са много големи; съдебната система, администрацията, образованието и здравеопазването не предоставят качествени услуги; земята и другите природни ресурси не се използват ефективно; съществува дълбока демографска криза, обезлюдяване и емиграция и др. По-нататък проф. Димитров изложи своята теза за деформираната и недовършената смяна на системата още в началото на прехода към пазарна икономика в България, което дава отрицателните си последици и до днес. Той представи широка панорама на прехода, обособен в няколко периода, и направи критичен анализ както в макроикономически аспект, така и на фирмено ниво.

През *първия период* (1989-1995 г.) страната изостава значително в процеса на смяна на икономическата система. И което е още по-важно, през този период се създават и натрупват деформации, довели до широко заместване на получаването на доход от икономическа дейност с придобиването на рента на основата на политическа и икономическа власт, позиции в бюрократичната система, измама и други неикономически фактори. Това става причина за бърза декапитализация на държавната собственост. Веднъж възникнала, системата се насочва към новосъздадения частен сектор, с което затруднява допълнително

неговото възпроизводство и развитие. *Вторият период* (1997-2008 г.) се характеризира с макроикономическа стабилност и умерен растеж. През *третия период* (от 2009 досега) страната се намира в криза и следкризисна стагнация.

В заключение проф. Димитров предложи пътища за решаване на основните съществуващи в резултат от недовършената смяна на системата проблеми, насочени към по-ефективно използване на ресурсите, управление и реструктуриране на предприятията, развитие на иновациите и др. Сред най-важните изводи е твърдението, че държавата трябва да осигури ефективно работещи институции, да премахне дефектите във функционирането на пазара, да определи правилата и да осигури тяхното спазване.

Докладът на проф. д-р Йордан Христосков, министър на МТСП в служебното правителство по това време, се отнася до инфраструктурата на териториалните единици като фактор за икономическия растеж. Той се основава на емпирично изследване на зависимостта между равнището на развитие на инфраструктурата и социално-икономическото развитие на статистическите райони (NUTS2) и статистическите области (NUTS3) в България. В резултат от направения анализ авторът доказва работната си хипотеза, че различията в развитието на инфраструктурата са една от съществените причини за неравномерното социално-икономическо развитие на регионално ниво. Валидна е и обратната хипотеза, че инфраструктурните различия на районно и областно ниво се дължат на различния социално-икономически потенциал на тези териториални единици. Доколкото обаче развитието на инфраструктурата е най-вече функция на държавата, а икономическото развитие е свързано с поведението на пазарните икономически агенти, проф. Христосков подчерта, че определяща и управляема от правителството е връзката инфраструктура – икономика.

Проф. д-р Уил Бартлет (European Institute, London School of Economics and Political Science) разглежда кризата в ЕС като структурен дисбаланс между страните, обособени в три групи: (а) Германия в средата на групата „ядро“ сред други държави; (б) Гърция, Италия, Португалия и Испания като „периферия“ и (в) Западните Балкани като „суперпериферия“. За да обоснове отношенията на зависимост между европейските икономики, както и страничните ефекти от кризата в Еврозоната към Западните Балкани, той разглежда модел ядро-периферия с недостатъчно потребление. Ядрото е уязвимо от световна стагнация, поради което тези страни са зависими от приходите от перифериите на износа. Това води до висок дефицит по текущата сметка по време на бума и поставя перифериите в силно затруднено положение по време на рецесия. Финансиализирането на европейската икономика може да се приеме като отпор на тенденцията към световна стагнация, защото предоставянето на потребителски кредити стимулира търсенето и спомага за временно преодоляване на проблема, свързан с ниското потребление. Продължаването на строги икономии обаче като метод за създаване на вътрешна девалвация е малко вероятно да успее като средство за излизане от кризата. Като се имат предвид взаимозависимостите на европейските икономики, може би по-добър начин за излизане от сегашния

период на нисък растеж и стагнация е да се води координирана фискална експанзия за стимулиране на вътрешното и общоевропейското търсене.

За ролята на ПЧИ при догонване и интеграция на новите и бъдещите държави-членки на ЕС говори *проф. Ксавие Рише* от Сорбоната в Париж.¹ Тези процеси протичат заедно с навлизането на ПЧИ в региона, в случая от Централна и Източна Европа (ЦИЕ) и в частност от Западните Балкани, където скоростта на тяхното вътрешно натрупване е все още много ниска, а индустриалната структура на тези страни никога не е съответствала на инвестиционните изисквания за развитието на силна индустриална база. Индустриалното възстановяване и икономическият растеж се подхранват от ПЧИ в региона. Важно е обаче не колко инвестиции влизат в определен регион, а каква е ролята им за пазарите и имат ли съществено значение при определени производства. Досега ПЧИ са допринесли за създаване на нов индустриален ландшафт в района, но това поражда и нова икономическа зависимост на тези страни - повечето от тях днес са домакин на големи транснационални корпорации, които имат съществено въздействие върху вътрешната индустриална структура, специализация и собственост, както и силни връзки със западноевропейските икономики. ПЧИ играят важна роля в региона по отношение на неговото трансформиране, коригиране и специализиране в определени отрасли, за създаване на работни места, увеличаване на износа на стоки с по-висока добавена стойност и реконструиране на индустриалната мрежа, която свързва индустриите в региона със западните фирми и пазари. Те са също възможност за дълбоко преобразуване на европейската индустрия и въвеждане на ново разделение на труда чрез специализация по веригата на регионалната стойност. На базата на сравнителен анализ за страните от ЦИЕ е защитена позицията, че влизането на ПЧИ в държавите от Западните Балкани ще окаже положително въздействие върху растежа в региона и ще допринесе за неговата икономическа трансформация.

На конференцията ръководството на БАН награди проф. К. Рише с почетен знак „Марин Дринов“ на лента, който е най-високото отличие на Академията за принос в областта на икономиката. Тази награда е признание за неговото дългогодишно сътрудничество с ИИИ при БАН и за активната му работа за развитието на българо-френските научни връзки чрез съвместно обучение на докторанти и адаптирането на учени в условията на прехода към пазарна икономика.

В доклада си *акад. Емил Динга* (РАН) направи структуриран концептуален анализ на основните последици от Договора за стабилност, координация и управление в Икономическия и паричен съвет (накратко казано, фискалния пакт) върху финансовата стабилност, икономическото сближаване и устойчивото развитие на ЕС и страните в него. Разгледани и оценени са важни въпроси като: симетрия на причините в сравнение с асиметрия на ефектите, ефективност,

¹ Всъщност докладът е от двама автори - Srdjan Redzepagic от Института за икономически изследвания в Белград, Сърбия и Xavier Richet от Université Sorbonne nouvelle, Paris, France.

практичност, необратимост на въздействието. На тази основа авторът предложи концепция за т.нар. от него обществено сравнително бюджетно предимство.

В последвалата работа в отделни тематични панели се поставиха и дискутираха икономически проблеми, стоящи пред България.² Темите им бяха ориентирани основно към факторите на икономически растеж – ресурси, инвестиции, работна сила и образование, технологичен прогрес, корпоративно управление, външни за страната фактори.

Основният доклад в панела „Ресурси и растеж“ беше на доц. д-р Дарина Русчева (ИИИ при БАН, ръководител на секция „Регионална и секторна икономика“). Тя направи оценка на параметрите и тенденциите в производството на продоволствени продукти в България от гледна точка на възможностите, които то предоставя за покриване на потреблението им. На базата на конкретно изследване, в което са обхванати основни продукти, произвеждани в селското стопанство, в хранително-вкусовата промишленост и в домашните стопанства за периода 1990-2012 г., са направени и препоръки за развитието на производството на продоволствени продукти в страната в контекста на националната продоволствена сигурност. Останалите доклади в този панел, изнесени от членове на същата секция, засягат различни аспекти на поставената тема, например: осигуреността с продоволствие по основни хранителни групи и продукти (доц. д-р Саша Грозданова); изследване на двойствената мотивация, характеризираща пазарното потребителско търсене на храни и безалкохолни напитки като поведенчески процес (доц. д-р Петко Тодоров); инвестициите в българската енергетика и по-точно в подотраслите ѝ – електроенергетика, топлоенергетика, атомна енергетика, енергия от въглища, природен газ и от възобновяеми източници (доц. д-р Веселина Григорова). Направени бяха изводи относно състоянието на инвестиционния мениджмънт във всеки от тези подотрасли, както и предложения за неговото подобряване. В доклада си гл. ас. д-р Мария Коцева и гл. ас. д-р Милкана Мочурова разглеждат връзката между политиките в областта на климата, енергетиката и водите чрез прилагане принципите на доброто управление и гарантиране независимостта на регулаторния орган. Доказва се, че независимият регулатор ДКЕВР на практика е зависим и показва слабост при защита на обществения интерес. В доклада на доц. д-р Галя Бърдарска и докт. Константин Константинов са анализирани наличните водни ресурси и техният начин на използване по сектори. Отчита се нерационалното им използване чрез процента на загуби на вода. Авторите предлагат иновативно екологосъобразно техническо решение за съхранение на водните ресурси (като алтернатива на изграждането на нови язовири) чрез подхранване на свободните пространства на подземните водни тела с неизползвания повърхностен отток от прясна вода. В доклада на доц. д-р Огнян Бюклиев са разгледани проблемите на земеде-

² Поради ограничение на обема тук не могат да бъдат коментирани поименно докладите на всеки от участниците, които ще бъдат публикувани в отделен сборник.

лието в България и връзката им с Общата селскостопанска политика (ОСП) на ЕС. Препоръчва се преодоляване на деформациите и негативните тенденции чрез устойчиво земеделие и коопериране, основани на силно развито местно производство на храни и регионална търговия.

Два от докладите в панела „*Инвестиции и бизнес-климат*” бяха посветени на ролята на институциите за икономическия растеж. Тезата на *гл. ас. д-р Станка Ринкова* (ЮЗУ „Н. Рилски”) е, че институционалната промяна, най-вече за страните в преход, се характеризира с особености в институционалното „конструиране” и изменение на самите институции, във взаимодействието между формалните и неформалните институции, в институционалния „вакуум”, импорта на институции и ролята на държавата като обект и субект на институционалното „строителство”. Във връзка с това тя посочи необходимостта да се изследва същността на институционалните „капани” и етапите на институционалното проектиране, като за определяне на ефективността на институционалната среда се прилагат качествени и количествени показатели, системи от критерии и индикатори. В доклада си „*Институционални ограничители на икономическия растеж*” *проф. д-р ик. н. Гарабед Минасян* (ИИИ при БАН и Тракийски университет - Стара Загора) подчерта факта, че един от недостатъците на българската система е твърде честата и понякога хаотичната промяна на приеманите закони у нас. Най-често това е свързано с лобистки интереси, недостатъчна квалификация на депутатите, некомпетентност и липса на професионализъм на регулаторните органи.

Доц. д-р Виржиния Желязкова (ВУЗФ) разгледа спецификата и развитието на банковата система в България от началото на финансово-икономическата криза през 2009 г. досега. Присъствието на чуждестранни банки на пазара остава доминиращо. Общите активи, кредити и депозити в банковата система отчитат стабилен ръст, провизиите нарастват значително. Равнищата на лихвените проценти бележат колебания, които отразяват измененията в пазарните условия, като тенденцията е към намаляване на лихвените проценти както по депозитите, така и по кредитите. Общите приходи нарастват. На ролята на кредитирането за икономическия растеж в България до началото на кризата и след нея е посветен докладът на *доц. д-р Григор Сарийски и проф. д-р ик. н. Росица Рангелова* (ИИИ при БАН). Авторите изтъкват, че през годините преди кризата кредитите нарастват интензивно и през 2008 г. достигат около 85% от брутна добавена стойност в страната, което представлява праг на насищане и се запазва без промяна досега. Основен извод е, че ефектът от кризата не е довел до преориентиране на дейността на търговските банки и те продължават да насочват кредитирането към икономически дейности, осигуряващи единствено бърза възвръщаемост, с което не допринасят за по-висок и стабилен икономически растеж в страната. По-особен случай представлява кредитната активност в сектора на селското стопанство, която е повлияна в значителна степен от субсидиите от ЕС. Друг извод е, че се забелязва положителна промяна в нагласата на фирмите и домакинствата в резултат от кризата - те повишават финансо-

вата си грамотност и сега подхождат много по-предпазливо при тегленето на кредити.

Три от докладите в този панел разглеждат връзката между инвестициите и растежа на фирмено ниво. В доклада си *гл. ас. д-р Галя Тасева-Петкова* (ИИИ при БАН и УНСС) изследва инвестиционната активност на нефинансовите предприятия в България при сегашните икономически условия. Анализът се основава на данни от емпирично социологическо проучване за влиянието на достъпа до финансиране и финансовите затруднения на предприятията върху инвестиционната им активност. Целта на доклада *доц. д-р Силвия Трифонова* (УНСС) е да демонстрира отношението на българския бизнес към ПЧИ при сегашните кризисни условия. Представени са и са обобщени резултатите от няколко дълбочинни интервюта сред мениджъри и собственици на български предприятия, проведени през 2012-2013 г. Направеният анализ позволява да се изведат важни заключения за притока/отлива на ПЧИ към и от България по време на кризата. В доклада на *гл. ас. д-р Катерина Войческа* (ИИИ при БАН и УНСС) се обсъждат основните различия и особеностите на финансовата ефективност и финансовите параметри за анализ на качеството на корпоративния растеж, предлагани от съвременния финансов анализ.

По време на панела *„Иновации и икономически растеж“* проф. д-р *ик. н. Росица Чобанова* (ИИИ при БАН) се спря върху необходимостта бизнес-секторът да се насочи към иновациите, към включване на малките и средните предприятия в национални и глобални иновационни мрежи при използване на националния научен потенциал и завоюването на нови външни пазари. Тя акцентира върху това, че страната ни трябва да има и да изпълнява национална стратегия за интелигентна специализация и иновации, да се увеличат държавните инвестиции за научна и развойна дейност, за да се преодолее проблемът с изоставането в икономическото развитие.

Тема на доклада на проф. *Росица Чобанова*, проф. д-р *Сашо Йосимовски* (Скопски университет „Св. Св. Кирил и Методий“) и *акад. Лупчо Коцарев* (Македонска академия на науките и изкуствата) бяха съвременните предизвикателства пред България и БЮР Македония по пътя към основан на знания икономически растеж. Тримата автори представиха резултати, получени в рамките на съвместния проект на БАН и МАНИ „Българо-македонско научно и иновационно сътрудничество: балкански и европейски перспективи“.

Кристиян Филипov от Световната банка говори за ускоряване на растежа в България, основан на творческия и високотехнологичния бизнес. На базата на анализ за фактическото състояние на този сектор той подчерта, че голяма част от фирмите в него са микрофирми и посочи, че е необходимо развитие на клъстерите на творческите индустрии в България, което ще им помогне да получат достъп до нови пазари. По-силни клъстери между фирмите ще увеличат възможностите им да правят бизнес. Създаването на „творчески центрове“ (подобно на технологичните паркове) ще помогне да се формира работна среда, която да стимулира иновациите в други сектори на икономиката.

Група от доклади в този панел засягат ролята на иновациите на фирмено ниво. *Доц. д-р Паулина Найденова* (ИИИ при БАН) разглежда взаимосвързката между иновациите и бизнеса, отговорностите на държавата, ролята на науката и ангажиментите на бизнеса. В доклада си *Светлана Николова* (СА „Д. А. Ценов“ – Свищов) представи резултатите от международно признати класации за състоянието на бизнес-средата в България за 2006-2012 г. и от проведено изследване в 44 български фирми от Северен централен регион. На тази основа тя посочи основните бариери пред постигането на по-висока конкурентоспособност в резултат от иновационната дейност. *Гл. ас. д-р Радостина Попова* (ЛТУ) разглежда някои методически аспекти на иновационната активност на предприятията от горската промишленост. Тя подчерта, че съвременната оценка на иновационната активност на предприятията от горския сектор изисква осигуряване на международно съпоставима информация за различните видове иновации, осъществени от предприятията, и отчитане на актуалните особености на нейното измерване. *Доц. д-р Аделина Миланова* (ИИИ при БАН) представи корпоративния социален капитал като управленска иновация.

Основната група доклади в панела *„Пазар на труда и социални проблеми“* се отнася до емпирична характеристика на пазара на труда. В два от докладите бяха представени резултати от научно изследване, осъществено в ИИИ при БАН от научен колектив (Белева, Цанов, Димитрова, 2014), в което сегментацията на пазара на труда се изучава чрез динамиката в заетостта и безработицата, в доходите на заетите, ранжирани в определени интервали. През изминалите 24 години на преход в България само през 8 години се отбелязва растеж в заетостта и това е през периода 2000-2008 г., отбеляза *проф. д-р Искра Белева* (ИИИ при БАН). Равнището на безработица в страната сега е около 13%, което е по-високо от средноевропейското. За съжаление при съществуващия нисък темп на икономически растеж не може да се очаква нарастване на заетостта както сега, така и в близките няколко години. Обект на изследване в доклада на *проф. д-р Васил Цанов* (ИИИ при БАН) са промените в обхвата и структурата на доходната сегментация на трудовия пазар в България на базата на годишни (пакетни) данни от Изследването на доходите и условията на живот. Структурата на сегментите е изследвана в зависимост от образователното равнище на заетите, пола, професията, отраслова принадлежност и наемните отношения. Във всеки сегмент са идентифицирани стабилността и насоките на развитие на показателите. *Проф. д-р Георги Шопов* (ИИИ при БАН) анализира социалните различия между районите и областите в България. *Гл. ас. д-р Мая Цоклинова* (ЛТУ) разглежда влиянието на глобализацията върху икономиката и резултатите, които се появяват в социалната област в развиващите се страни, като постави специален акцент върху причинно-следствената връзка между ефектите от глобализацията и промените на пазара на труда.

Два от докладите в панела се отнасят до пенсионната система. *Ас. д-р Валери Апостолов* (УНСС) представи същността и целите на Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система (Сребърния

фонд) в България. Според автора наличието на такъв фонд не отменя необходимостта от продължаване на пенсионната реформа в условията на наблюдаваните неблагоприятни демографски тенденции, състоянието и развитието на трудовия пазар и влиянието на макроикономическите и социалните фактори. Той защита мнението, че Сребърният фонд трябва да излезе от фискалния резерв или да се намери начин парите във фонда да се увеличават, без да се инвестира твърде рисково. Фондът трябва да се използва като буфер при провеждане на пенсионната реформа, за да облекчи натиска върху фиска. *Гл. ас. Ралица Пандурска* (УНСС) предложи гъвкавото пенсиониране като сполучлив вариант при пенсионната реформа в България. При него, от една страна, лицата могат сами да изберат момента на пенсионирането си, а от друга страна, то дава възможност пенсионерите да работят при определени условия, като по този начин се извършва плавен преход от работа към пенсиониране. Освен това гъвкавостта би могла да бъде разглеждана и по отношение на дохода, съчетавайки трудов и пенсионен доход или доход от пенсиониране от различни източници (публична, частна, професионална система и др.).

Други два доклада разглеждат теоретични въпроси. *Николай Пейков* (Агенция „Митници“) коментира закона на Оукън в условията на рецесия, като оценява ефекта от краткосрочните изменения на БВП върху равнището на безработица в България. Резултатите показват стабилна и силна зависимост дори след началото на „Голямата рецесия“, като по този начин се потвърждава валидността на закона независимо от фазата на икономическия цикъл. *Петко Миран* (ПУ) анализира неолиберализма и Вашингтонския консенсус като причини за нарастващо неравенство и влиянието му върху икономическия растеж. Той показва причинно-следствената връзка между неравенство и социална мобилност на поколенията и разгледа политиките за преодоляването на неравенството и ролята на държавата.

В панела „*Висше образование и наука*“ по-голямата част от докладите се отнася до висшето образование - проблемите и перспективите пред него бяха очертани от *доц. д-р Ирена Зарева* (ИИИ при БАН), а висшето образование в България в контекста на съвременните изисквания за интелигентен, устойчив и приобщаващ икономически растеж беше разгледано от *доц. д-р Маргарита Филева* (ИИИ при БАН). Тя подчерта важното значение на разкриването на резервите, които образованието дава за решаване на редица икономически и социални проблеми в качеството му не само на сегашна, но и на бъдеща инвестиция на обществото. Според нея е неотложно разработването на нова стратегия за образованието, която да се базира върху следното: подобряване на системата на професионалното обучение, вкл. въвеждане на системата на дуално обучение по примера на Германия, Австрия и др., осъществяване на реформи и усъвършенстване на системата на висшето образование, засилване на връзките с бизнеса.

В доклада си *проф. д-р ик. н. Елизабета Вачкова* (ЛТУ) представи същността, актуалността, целите, задачите и основните резултати от изпълнението

на проект за актуализиране на учебните програми на специалностите във факултет „Стопанско управление“ на Лесотехническият университет в съответствие с изискванията на пазара на труда. Докладът на *ас. д-р Мария Иванова* (НБУ) е също практически насочен. В него е изложен модел на магистърска програма по управление и развитие на човешките ресурси, базиран върху професионални стандарти (тенденции и перспективи за обучение и развитие на специалисти в областта).

Доц. д-р Матю Матев (ИИИ при БАН) разгледа въпросите за социалния статус на учения. Въз основа на две анкетни проучвания той дава характеристика на неговия статус от гледна точка на заплащане, престижност на професията, оценка на обществото и възможността за професионално и интелектуално развитие. На базата на резултати от анкетното проучване, проведено през 2012-2013 г. в академичните среди в България, *доц. д-р Алла Кирова* (ИИИ при БАН) оцени и анализира условията за академична кариера и степента на балансираност при представителността на жените и мъжете във висшето образование и науката.

Няколко от докладите в панела „Корпоративно управление“, посветени на въпросите на корпоративното управление, са с автори от ИИИ при БАН (секция „Икономика на фирмата“). Докладът на *проф. д-р Пламен Чипев* представи тенденциите, свързани със структурата, независимостта, конфликтите на интереси в българските фирмени бордове, както и със селекцията и възмездяването на техните членове. На основата на обобщение на теорията и резултатите от емпирични изследвания *доц. д-р Спартак Керемедчиев* предложи нова формулировка на принципите за работа със заинтересуваните страни в корпоративното управление. *Гл. ас. д-р Мирослав Неделчев* (ИИИ при БАН и МВБУ – Ботевград) разгледа корпоративното управление в условията на дисперсирана собственост и свързания с нея класически конфликт „принципал-агент“. Други доклади на сродни теми са на *доц. д-р Лалка Борисова* (МВБУ – Ботевград), *Dr. Ionel Leonida* (RAS), *докт. Кирил Митов* (УНСС), *Николай Кацарски* (УНСС).

Панелът, който събира тематично докладите, засягащи външната среда за България като фактор за икономически растеж, е „Влияние на международните икономически отношения“. В него участваха главно учени от секция „Международна икономика“ на ИИИ при БАН. Част от докладите засягат теоретични въпроси. *Проф. д-р Татяна Хубенова-Делисивкова* (ИИИ при БАН) анализира съвременни концепции на теориите за растежа в контекста на глобалното развитие и прави изводи относно факторите, динамиката и източниците на растежа и трансформациите в модела на растежа от позициите на неокласическата теория, съвременното кейнсианство и ендегенните теории за растежа. Актуалните проблеми на забавянето на растежа в ЕС са разгледани с цел да се направят изводи и препоръки за България. Докладът на *гл.ас. д-р Виктор Йоцов* (ИИИ при БАН и УНСС) анализира основните модели на икономически растеж от гледна точка на връзката им с външния сектор. Аргументиран е изводът, че по необходимост България трябва да следва експортноориентиран модел на рас-

теж в средносрочен план. Във връзка с това са направени предложения за подобряване на външнотърговската политика на страната. В доклада на *ас. Едуард Маринов* (ИИИ при БАН) накратко са представени теориите за икономическите ефекти от регионалната интеграция, политическите фактори, определящи мотивацията на държавите да участват в интеграционни схеми, както и очакваните потенциални ползи от гледна точка на вътрешнополитическите, международните и международните икономически отношения.

Друга част от докладите имат емпирична и практическа насоченост. Темата на доклада на *проф. д-р Искра Христова-Балканска* (ИИИ при БАН) е за „реиндустриализацията“ на ЕС - развитие на нови високопроизводителни и ефективни производства, постигане на по-голям икономически растеж и какви изводи следват за България. Индустриалната структура на нашата страна се различава от тази на развитите икономически държави по това, че тук преобладават трудово интензивни индустриални отрасли. Посоката към внедряването на нови високотехнологични производства, за които България има конкурентни предимства, създава възможности за приближаването на индустриалната ѝ политика към основните приоритети на развитие на ЕС, очертани в Стратегия „Европа 2020“ и целите в по-дългосрочен план. В изследването на *проф. д-р А. Тасев и докт. Недялко Несторов* (ИИИ при БАН) е приложен коинтеграционен подход за оценка на външната търговия на България като фактор за икономически растеж. Получените резултати отразяват връзката между растежа на БВП и изменението на основните му компоненти. Оценена е и връзката между износ и внос, т.е. размера на вноса, нужен на производствата за реализирането на увеличен износ. Резултатите могат да се използват при формирането на политики за експортноориентиран модел на растеж. В доклада си *гл.ас. д-р Васил Петков* (УНСС) анализира влиянието на фондовете на ЕС за подобряване на позициите на аграрния сектор в България в рамките на националната икономика и на международните пазари. Оценени са резултатите от прилагането на Програмата за развитие на селските райони в България за програмния период 2007-2013 г. Авторът изразява професионално мнение относно цялостния ефект от финансовата помощ по Структурните фондове на ЕС за аграрните стопанства, като отправя препоръки за по-рационалното използване на европейското финансиране, което да ускори растежа в сектора. Очертани са възможните резултати от бъдещото развитие на селското стопанство у нас след прилагането на очакваните промени в Общата селскостопанска политика на ЕС през новия програмен период 2014-2020 г.

Открояват се няколко доклада с тематика, засягаща ЕС. Докладът на *проф. д-р Емил Панушев* (ИИИ при БАН) е посветен на споразумението между САЩ и ЕС и възможностите за българската икономика. Основна роля за постигане на това споразумение имат преговорите със САЩ за сключването на трансатлантическо партньорство в търговията и инвестициите. Авторът изтъкна, че преговорите включват редица важни за българската икономика сектори – търговията с услуги, ПЧИ, достъпа до обществени поръчки, дифузията на иновациите

и новите технологии. Споразумението и динамиката на глобалните стойностни вериги налагат оценка на предизвикателствата пред реструктурирането на основните направления на външноикономическата дейност на българската икономика при либерализацията на съществуващите режими със САЩ. *Доц. д-р Калоян Симеонов (СУ)* разглежда усилията на страните от ЕС и Еврозоната да възстановят финансовата стабилност и доверието на бизнеса и потребителите към финансовите услуги. Една от основните цели на реформите е да се възстанови икономическият растеж в ЕС. Според автора все още е рано да се определи до каква степен реформите на финансовите пазари ще имат въздействие и върху ръста на БВП. Основният въпрос е какъв ще е дългосрочният ефект от тези реформи, като на този етап първоначалната оценка и прогнозите са положителни. Целта на доклада на *д-р Адина Кристе (РАН)* е да представи сравнителен анализ на реакцията на централните банки от някои нововъзникващи пазарни икономики в Европа към сегашната финансова нестабилност и да идентифицира особеностите на начина, по който централните банки управляват при тези условия.

Двама гости от Румъния - *Тудор Чиомара и Юлия Лупу (РАН)*, представиха изследване за фискалните предизвикателства, предизвикани от стареенето на населението в България и Румъния в сравнителен план с другите страни от ЕС. Те доказват, че промяната в държавните разходи, свързана със стареенето на населението и изразяваща се в увеличението на правителствените разходи за пенсии, влияе сериозно върху фискалната устойчивост. Обект на доклада на *гл. ас. д-р Нели Попова (УНСС)* е развитието на доходността по държавните ценни книжа на избрани страни-членки на ЕС през периода 2004-2013 г. в условията на тежката дългова криза. Темата е актуална за България, чието присъединяване към Еврозоната предстои. Докладът на *гл. ас. д-р Юлия Стефанова (ИИИ при БАН)* анализира състоянието на капиталовите пазари в избрани страни от Дунавския регион и очертава факторите, които насърчават развитието на фондовите пазари в тези държави. Очакваните положителни външни въздействия от задълбочаване на процеса на междурегионалното сътрудничество са свързани с икономии от мащаба, намаляване на пазарната неопределеност, нарастване на ликвидността и по-голяма дълбочина на капиталовите пазари.

При закриването на конференцията проф. д-р Митко Димитров обобща, че развитието на българската икономика ще зависи от провежданите реални реформи, намаляването на степента на регулиране на пазарните структури от страна на регулатори и институции и поемането на политическа отговорност за вземането на едно или друго решение.

Проф. д-р ик. н. Росица Рангелова